УДК 811.111’374
DOI https://doi.org/10.32782/2522-4077-2026-218-29

МУЛЬТИМОДАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ АНГЛОМОВНИХ НАВЧАЛЬНИХ ТЕКСТІВ

MULTIMODAL ORGANIZATION OF ENGLISH EDUCATIONAL TEXTS

Томчаковський О. Г.,
orcid.org/0000-0001-6586-8095
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри прикладної лінгвістики та літературознавства
Національного університету «Одеська юридична академія»

Статтю присвячено комплексному дослідженню мультимодальної організації англомовних навчальних текстів у сучасному цифровому освітньому дискурсі. Метою статті є визначення структурних особливостей англомовних мультимодальних навчальних текстів, аналіз взаємодії їхніх вербальних і невербальних компонентів, класифікація основних типів невербальних засобів, встановлення їхніх функцій та з'ясування ролі мультимодальної організації у підвищенні інформативності, зрозумілості й комунікативної ефективності навчальних матеріалів. Матеріалом дослідження стали 150 англомовних мультимодальних навчальних текстів, відібраних з офіційної освітньої платформи British Council LearnEnglish, зокрема з розділів *Reading, Writing, Grammar, Vocabulary, Skills* та *Magazine*. У дослідженні використано описовий метод, мультимодальний дискурс-аналіз, лінгвосеміотичний, функціонально-прагматичний та кількісний методи аналізу. У результаті встановлено, що сучасні англомовні навчальні тексти характеризуються стійкою композиційною структурою, у межах якої вербальні та невербальні компоненти формують єдину комунікативну систему. Виявлено, що взаємодія різних семіотичних кодів реалізується через відношення доповнення, конкретизації, пояснення, акцентування та навігації. Основними типами невербальних засобів є фотографії, ілюстрації, піктограми, кольорове кодування, схеми, таблиці, інфографіка та інтерактивні елементи, які виконують інформаційну, пояснювальну, організаційну, мотиваційну й прагматичну функції. Доведено, що мультимодальна організація сприяє оптимізації сприйняття навчального матеріалу, зменшенню когнітивного навантаження, підвищенню рівня засвоєння мовної інформації та ефективності формування іншомовної комунікативної компетентності. Отримані результати поглиблюють сучасні уявлення про мультимодальний навчальний дискурс і можуть бути використані під час розроблення цифрових освітніх ресурсів, електронних підручників та інтерактивних навчальних курсів з англійської мови.

Ключові слова: мультимодальність, полікодовий текст, англомовний навчальний дискурс, цифровий освітній дискурс, вербальні та невербальні компоненти, лінгвосеміотика.

The article presents a comprehensive study of the multimodal organization of English-language educational texts in contemporary digital educational discourse. The aim of the study is to identify the structural features of English multimodal educational texts, analyze the interaction between their verbal and non-verbal components, classify the main types of non-verbal means, determine their functions, and establish the role of multimodal organization in enhancing the informativeness, comprehensibility, and communicative effectiveness of educational materials. The research corpus consists of 150 English multimodal educational texts selected from the official *British Council LearnEnglish platform*, including materials from the *Reading, Writing, Grammar, Vocabulary, Skills,* and *Magazine* sections. The study employs descriptive, multimodal discourse analysis, linguosemiotic, functional-pragmatic, and quantitative methods. The findings demonstrate that contemporary English educational texts are characterized by a stable compositional structure in which verbal and non-verbal components form an integrated communicative system. The interaction of different semiotic modes is realized through the relations of complementation, specification, explanation, emphasis, and navigation. The principal types of non-verbal means include photographs, illustrations,

© Томчаковський О. Г., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

pictograms, colour coding, diagrams, tables, infographics, and interactive elements, which perform informational, explanatory, organizational, motivational, and pragmatic functions. The study proves that multimodal organization facilitates the optimization of learning material perception, reduces cognitive load, improves the acquisition of linguistic information, and enhances the development of foreign language communicative competence. The findings contribute to a deeper understanding of multimodal educational discourse and may be applied to the development of digital educational resources, electronic textbooks, and interactive English language learning courses.

Key words: multimodality, polycode text, English educational discourse, digital educational discourse, verbal and non-verbal components, linguosemiotics.

Постановка проблеми. Сучасний англомовний навчальний дискурс дедалі активніше реалізується у цифровому середовищі, де інформація подається не лише за допомогою вербальних засобів, а й через зображення, інфографіку, піктограми, кольорове оформлення, відео, анімацію та інтерактивні елементи. Така мультимодальна організація навчальних текстів забезпечує комплексне сприйняття інформації, підвищує ефективність навчання, сприяє розвитку комунікативної компетентності та відповідає сучасним тенденціям цифрової освіти. У зв'язку з цим традиційний лінгвістичний аналіз, зосереджений виключно на вербальному компоненті, вже не дає змоги повною мірою пояснити механізми конструювання змісту та реалізації комунікативного наміру в навчальних матеріалах.

Попри значний інтерес дослідників до проблем полікодових і креолізованих текстів, взаємодії вербальних і невербальних компонентів комунікації та мультимодальності [1; 2; 3; 4], недостатньо вивченими залишаються особливості мультимодальної організації сучасних англомовних навчальних текстів цифрових освітніх платформ. Зокрема, потребують комплексного аналізу структурні моделі поєднання різних семіотичних кодів, їхні комунікативні функції, принципи взаємодії та роль у формуванні цілісного навчального повідомлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика полікодових і мультимодальних текстів посідає важливе місце у сучасних лінгвістичних дослідженнях у зв’язку з поширенням цифрової комунікації та активним використанням різнорідних семіотичних ресурсів у різних типах дискурсу. У науковій літературі сформовано теоретичні засади дослідження креолізованих текстів, визначено їхню природу, структурні характеристики та місце серед інших типів текстів, а також окреслено основні підходи до їх семіотичного, лінгвістичного й культурологічного аналізу [2]. Значну увагу приділено взаємодії вербальних і невербальних компонентів комунікації, особливостям їхнього функціонування в англомовному дискурсі, а також ролі візуальних елементів у формуванні цілісного повідомлення та реалізації комунікативного наміру [4].

Окремий напрям досліджень присвячений аналізу полікодових текстів у сучасному інформаційному просторі, зокрема в інтернет-комунікації, соціальних мережах, медіадискурсі, художніх текстах і відеоіграх, де поєднання різних знакових систем забезпечує підвищення інформативності, експресивності та прагматичного впливу повідомлення [1; 3; 5; 6]. Досить великий інтерес викликають також питання використання полікодових текстів в освітньому процесі, де їх розглядають як ефективний засіб реалізації текстоцентричного навчання, розвитку мовленнєвої компетентності та підвищення рівня засвоєння навчального матеріалу [7].

Важливими для дослідження мультимодальної організації навчальних текстів є праці, присвячені функціям ілюстративного матеріалу у навчальній літературі та словниках, а також теоретичним засадам створення навчальних лексикографічних ресурсів, у яких візуальний компонент розглядається як невід'ємний елемент репрезентації та пояснення мовної інформації [8; 9]. Водночас, незважаючи на значну кількість праць, недостатньо дослідженими залишаються особливості мультимодальної організації сучасних англомовних навчальних текстів цифрових освітніх платформ, зокрема механізми взаємодії різних семіотичних кодів, їхня структурна організація, функціональне навантаження та роль у формуванні ефективної навчальної комунікації. Саме ця прогалина зумовлює необхідність комплексного лінгвосеміотичного аналізу мультимодальних навчальних текстів на матеріалі ресурсу *British Council LearnEnglish* [10].

Мета дослідження полягає у визначенні особливостей мультимодальної організації англомовних навчальних текстів, аналізі взаємодії їхніх вербальних і невербальних компонентів та встановленні функцій різних семіотичних засобів у реалізації навчальної й комунікативної мети.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі завдання: з'ясувати теоретичні засади дослідження мультимодальних і полікодових текстів у сучасній лінгвістиці; визначити структурні особливості англомовних мультимодальних навчальних текстів; проаналізувати взаємодію вербальних і невербальних компонентів у навчальних матеріалах; класифікувати основні типи невербальних засобів та визначити їхні функції; встановити роль мультимодальної організації у підвищенні інформативності, зрозумілості та комунікативної ефективності англомовних навчальних текстів.

Матеріалом дослідження слугували 150 англомовних мультимодальних навчальних текстів, відібраних із офіційної освітньої платформи *British Council LearnEnglish*. До корпусу увійшли матеріали розділів Reading, Writing, Grammar, Vocabulary, Skills та Magazine, які поєднують вербальний компонент із фотографіями, ілюстраціями, піктограмами, інфографікою, схемами, кольоровими елементами, інтерактивними вправами та іншими візуальними засобами.

У дослідженні використано комплекс загальнонаукових і спеціальних лінгвістичних методів: описовий метод – для систематизації мовного матеріалу; метод лінгвосеміотичного аналізу – для дослідження взаємодії вербальних і невербальних компонентів; мультимодальний дискурс-аналіз – для встановлення принципів організації полікодових навчальних текстів; функціонально-прагматичний аналіз – для визначення комунікативних функцій мультимодальних засобів; метод суцільної вибірки – для формування корпусу дослідження; елементи кількісного аналізу – для визначення частотності використання окремих типів невербальних компонентів та особливостей їх поєднання з текстовою інформацією.

Виклад основного матеріалу. Аналіз корпусу показав, що мультимодальність є не додатковою характеристикою навчального матеріалу, а одним із головних принципів його організації, оскільки кожний семіотичний компонент виконує визначені комунікативні та дидактичні функції.

Дослідження структурної організації англомовних мультимодальних навчальних текстів засвідчило наявність стійких композиційних моделей, характерних для цифрового освітнього дискурсу. Найпоширенішою є структура, що складається із заголовка, короткого вступного блоку, основного навчального тексту, комплексу візуальних засобів, інтерактивних завдань та підсумкової частини. Подібна організація простежується незалежно від тематичного спрямування матеріалу та забезпечує поступове розгортання інформації від її первинного сприйняття до практичного застосування.

Встановлено, що заголовки виконують не лише номінативну функцію, а й слугують важливим засобом прогнозування змісту. У більшості випадків вони супроводжуються тематичним зображенням або фотографією, що активізує фонові знання користувача ще до початку читання. Наприклад, матеріали, присвячені подорожам, професіям або міжкультурній комунікації, містять фотографії реальних комунікативних ситуацій, які створюють необхідний соціокультурний контекст і полегшують інтерпретацію лексичних одиниць.

Основний текст зазвичай поділяється на невеликі смислові блоки, між якими розміщуються візуальні елементи. Така фрагментація інформації істотно знижує когнітивне навантаження під час читання та сприяє кращому засвоєнню матеріалу. Особливо характерною вона є для навчальних матеріалів рівнів A1–B1, де текстові фрагменти поєднуються з ілюстраціями, що безпосередньо репрезентують значення нової лексики або описуваних ситуацій.

Проведений аналіз показав, що взаємодія вербальних і невербальних компонентів реалізується за кількома основними моделями.

Першою є модель доповнення, коли візуальний компонент розширює зміст текстового повідомлення, надаючи додаткову інформацію, яка відсутня у вербальному тексті. Наприклад,

фотографії визначних пам'яток, предметів побуту або учасників комунікації створюють культурний контекст, необхідний для повноцінного розуміння навчального матеріалу.

Другою моделлю є конкретизація. У цьому випадку ілюстрації безпосередньо демонструють предмет або дію, описану у тексті, що особливо характерно для розділів *Vocabulary*. Нові лексичні одиниці супроводжуються зображеннями, які мінімізують необхідність використання перекладу та сприяють формуванню прямих асоціативних зв'язків між словом і його значенням.

Третя модель представлена пояснювальною взаємодією, коли схеми, таблиці або інфографіка пояснюють граматичні правила, структуру речень чи алгоритми виконання завдань. У розділі *Grammar* широко використовуються кольорові таблиці, стрілки, рамки та схеми, які демонструють порядок слів, часові форми дієслів або моделі побудови речень. Завдяки цьому абстрактні мовні закономірності набувають наочного характеру.

Четвертою моделлю є акцентувальна взаємодія. У ній ключову роль відіграють кольорові виділення, шрифтові модифікації, рамки та графічні маркери. Їх використання концентрує увагу користувача на найбільш важливих мовних одиницях, граматичних конструкціях або комунікативних формулах. Найчастіше кольором виділяються нові слова, мовленнєві кліше, неправильні форми дієслів або структурні елементи діалогів.

Окрему групу становлять навігаційні невербальні компоненти. До них належать піктограми, кнопки, стрілки, умовні позначення та інші графічні елементи інтерфейсу, що забезпечують логічне переміщення між окремими блоками матеріалу та організовують послідовність навчальної діяльності. На відміну від друкованих навчальних посібників, цифровий формат дозволяє інтегрувати такі елементи безпосередньо у структуру тексту, перетворюючи його на інтерактивний навчальний простір.

Кількісний аналіз корпусу дозволив класифікувати основні типи невербальних засобів та визначити частоту їх використання. Найбільш поширеними виявилися фотографії, які становлять близько 28% усіх невербальних компонентів. Вони використовуються насамперед для створення автентичного соціокультурного контексту та формування мотивації до читання. Другу позицію займають ілюстрації та малюнки (22%), які переважно виконують семантизувальну функцію, забезпечуючи візуальне пояснення лексичних одиниць.

Піктограми та іконки інтерфейсу становлять приблизно 18% від загальної кількості невербальних елементів. Вони використовуються для структурування матеріалу, позначення типів діяльності, навігації між вправами та інформування користувача про порядок виконання завдань.

Кольорове оформлення тексту охоплює близько 15% усіх випадків використання невербальних засобів. Його основними функціями є акцентування уваги, групування інформації, візуальне розмежування окремих структурних компонентів і полегшення пошуку необхідної інформації. Наприклад, різні кольори використовуються для позначення граматичних категорій, типів вправ або мовленнєвих функцій.

Схеми й таблиці становлять близько 9% матеріалу. Вони використовуються насамперед у граматичних і лексичних поясненнях, забезпечуючи компактне представлення складної інформації. Інфографіка (5%) переважно зустрічається в інформаційних статтях розділу *Magazine*, де дозволяє візуалізувати статистичні дані, часові послідовності або причинно-наслідкові зв'язки. Найменш представленими є анімаційні та інтерактивні компоненти (3%), однак саме вони забезпечують найвищий рівень взаємодії користувача з навчальним матеріалом.

Функціональний аналіз дозволив виділити кілька основних функцій невербальних компонентів. Передусім це інформаційна функція, яка полягає у передачі додаткових відомостей, що доповнюють текстове повідомлення. Наступною є пояснювальна функція, спрямована на візуалізацію складних мовних явищ. Важливе місце посідає організаційна функція, яка забезпечує структуризацію матеріалу та керує послідовністю навчальної діяльності. Не менш значущими є мотиваційна функція, що підтримує інтерес користувача до навчання, та прагматична функція, спрямована на підвищення ефективності комунікації між освітньою платформою і користувачем.

Проведене дослідження засвідчило, що мультимодальна організація істотно впливає на інформативність і зрозумілість англомовних навчальних текстів. Завдяки одночасному використанню кількох семіотичних кодів користувач отримує можливість опрацьовувати інформацію через різні канали сприйняття, що сприяє швидшому розумінню змісту та кращому запам'ятовуванню навчального матеріалу. Особливо помітним цей ефект є під час вивчення нової лексики та граматичних конструкцій, коли візуальний компонент безпосередньо пов'язаний із мовною інформацією.

Таким чином, аналіз матеріалів British Council LearnEnglish підтверджує, що мультимодальність виступає системоутворювальним принципом сучасного англомовного навчального дискурсу. Вербальні та невербальні компоненти не функціонують ізольовано, а утворюють єдину комунікативну систему, у якій кожний елемент виконує специфічну когнітивну, інформаційну, прагматичну та дидактичну функцію. Саме така інтеграція різних семіотичних ресурсів забезпечує високий рівень комунікативної ефективності сучасних цифрових навчальних текстів і сприяє оптимізації процесу засвоєння англійської мови.

Висновки. Проведене дослідження дозволило встановити, що мультимодальна організація є однією з визначальних характеристик сучасних англомовних навчальних текстів, оскільки забезпечує інтеграцію вербальних і невербальних засобів у єдину комунікативну систему. Аналіз матеріалів платформи British Council LearnEnglish засвідчив, що мультимодальні тексти мають чітку структурну організацію, яка передбачає логічне поєднання текстових, графічних та інтерактивних компонентів відповідно до навчальної мети й особливостей цифрового освітнього середовища.

Встановлено, що взаємодія вербальних і невербальних компонентів реалізується через відношення доповнення, конкретизації, пояснення, акцентування та навігації. Невербальні засоби не дублюють текстову інформацію, а виконують самостійні комунікативні функції, забезпечуючи контекстуалізацію навчального матеріалу, його структуризацію, візуалізацію мовних явищ і підвищення ефективності сприйняття інформації.

Класифікація невербальних компонентів дала змогу визначити, що найчастіше в англомовних навчальних текстах використовуються фотографії, ілюстрації, піктограми, кольорове оформлення, схеми, таблиці, інфографіка та інтерактивні елементи. Кожний із цих типів виконує специфічний комплекс інформаційних, пояснювальних, організаційних, мотиваційних і прагматичних функцій, спрямованих на оптимізацію процесу навчання.

Результати дослідження підтверджують, що мультимодальна організація істотно підвищує інформативність, зрозумілість і комунікативну ефективність англомовних навчальних текстів. Поєднання різних семіотичних кодів сприяє зменшенню когнітивного навантаження, активізує процеси сприйняття та запам'ятовування інформації, забезпечує ефективніше формування мовних, мовленнєвих і соціокультурних компетентностей користувачів цифрових освітніх ресурсів.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у порівняльному аналізі мультимодальної організації англомовних навчальних текстів різних міжнародних освітніх платформ, дослідженні особливостей використання мультимодальних засобів у матеріалах для різних рівнів володіння англійською мовою, а також у вивченні впливу мультимодальних компонентів на ефективність формування окремих видів мовленнєвої діяльності в умовах цифрового навчального середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Білоконенко Л. А. Полікодові тексти з концептом «коронавірус». Проблеми гуманітарних наук. Серія: Філологія. 2021. Вип. 46. С. 9–16. https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.46.1

2. Волковічер Т. М. Креолізовані тексти у семіотичних, лінгвістичних та фольклористичних дослідженнях. Слов'янський світ. 2017. Вип. 16. С. 257–272.

3. Гуменюк І. Полікодовий текст як засіб реалізації текстоцентричної технології навчання. *Наука і освіта*. 2020. № 3. С. 97–103.

4. Солощук Л.В. Взаємодія вербальних і невербальних компонентів комунікації у сучасному англомовному дискурсі: дис. … доктора філол. наук: 10.02.04. Київ, 2009. 469 с.

5. Лисоколенко Т. В. Відеоігри як креолізовані тексти: особливості інтерпретації. Spiritual-Intellectual Upbringing and Teaching of Youth in the 21st Century. 2022. Вип. 4. С. 397–399. https://doi.org/10.34142/2708-4809.siuty.2022.98

6. Сподарик О.В. Постмодерна характеристика полікодового художнього тексту. *Наукові записки. Серія "Філологічна*". 2012. Вип. 27. С. 274–276.

7. Денисюк Ж. З. Постфольклорні креолізовані твори у вимірі візуальної інтернет-комунікації. Мистецтвознавчі записки. 2017. Вип. 31. С. 134–143. https://doi.org/10.32461/150138

8. Nesi H. How Many Words is a Picture Worth? A Review of Illustrations in Dictionaries. *Learners' dictionary: state of the art* / Ed. by M.L.Tickoo. Singapore: Seameo regional language center, 1989. Anthology Series 23. P. 124–134.

9. Tarp S. The foundations of the theory of learners' dictionaries. *Lexicoraphica* / Edited by F.F.M. Dolezan and others. Berlin/NY: Niemeyer, 2009. № 25. P. 155–168.

10. British Council. URL: https://learnenglish.britishcouncil.org/ (дата звернення: 15.07.2026)

Дата першого надходження статті до видання: 27.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 01.09.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 06.11.2026